

Peter Burke ja uus kultuuriajalugu

Marek Tamm

Viimaste kümnendite Lääne ajalookirjutuse üheks olulisemaks arenguks võib pidada nii ajaloolaste kui ka avalikkuse tähelepanu pöördumist sotsiaaliajaloolt kultuuriajaloolle.¹ Sellest arengust annab tunnistust statistikagi: hiljutise arvutuse järgi kasvas nende ingliskeelsete teoste hulk, mis sisaldavad pealkirjas nimetust “kultuuriajalugu” (*cultural history*), 1970.–1980. aastatel 50% ja 1980.–1990. aastatel omakorda 50%.² Ingliskeelses maailmas on seda huvide nihet tähistatud mõistega “kultuuriline pööre” (*cultural turn*) ning sellest sündinud historiograafilist suundumust nimetusega “uus kultuuriajalugu” (*new cultural history*).³ Tänavu suvel ilmunud raamatus “Mis on kultuuriajalugu?” kirjutab üks

uue kultuuriajaloo liidreid Peter Burke kõnekalt: “Uus kultuuriajalugu on tänapäeval praktiseeritava kultuuriajaloo valitsev vorm – mõned ütlevad koguni, et tänapäeval praktiseeritava ajaloo valitsev vorm üldse.”⁴ Kuigi uus kultuuriajalugu on vaieldamatult võitnud kõige enam populaarsust angloameerika kultuuriruumis, siis selget huvi tõusu uuenenud kultuuriajaloo vastu võib täheldada ka näiteks Prantsusmaal ja Saksamaal, kus on ilmunud esimesed teedrajavad metodoloogilised koguteosed.⁵ Kultuuriajaloo positsioonid on samuti tugevad Soomes, kus juba 1971. aastast tegutseb Turu ülikoolis kultuuriajaloo õppetool ja kus viimasel ajal on üllitatud mitmeid olulisi üldteoseid ja üksikuurimusi.⁶

Uus kultuuriajalugu ei hooli ajalooteaduses välja kujunenud “tööjaotusest”, kus sotsiaaliajaloolased uurivad ühiskonda, majandusajaloolased majandust, kultuuriajaloolased kultuuri jne., vaid pretendeerib n.-õ. totaalsele minevikukäsitlusele, kus kultuuriajaloo perspektiivist analüüsitakse kõikvõimalikke valdkondi: nii ühiskonda, majandust ja poliitikat kui ka teadust, unenägusid või söögikombeid. Põguski pilk uuemale ajalookirjandusele näitab, et pole teemat, mida kultuuriajalugu pelgab: nii on lisaks sissejuurdunud valdkondadele käsitletud kultuuriajaloolased viimasel ajal teemasid nagu kõhurääkimise, korseti, peenise ja masturbeerimise.

¹ See areng pole kulgenud kaugeltki poleemikavabalt, vt. viimati: P. S. Fass. *Cultural History/Social History: Some Reflections on a Continuing Dialogue*. – *Journal of Social History*, kd. 37, nr. 1, 2003, lk. 39–46.

² J. R. Hall. *Cultural History is Dead (Long Live the Hydra)*. – G. Delanty, E. F. Isin (eds.). *Handbook of Historical Sociology*. Sage, London, 2003, lk. 151–167. Kultuuriajaloo statistilisi näitajaid 1950.–1970. aastate Ameerikas vt. R. Darnton. *Intellectual and Cultural History*. – R. Darnton. *The Kiss of Lamourette. Reflections in Cultural History*. W.W. Norton, New York, London, 1990, lk. 191–218.

³ Mõiste “kultuuriline pööre” kinnistus ennekõike tänu teosele: D. Chaney. *The Cultural Turn: Scene-Setting Essays on Contemporary Cultural History*. Routledge, London, 1994. Vrd. F. Jameson. *The Cultural Turn. Selected Writings on the Postmodern, 1983–1998*. Verso, London, New York, 1998 (Jamesoni arusaam “kultuurilisest pöördest” erineb küll oluliselt kultuuriajaloo levinust). Mõiste “uus kultuuriajalugu” tõi aga käibeletuntud Ameerika ajaloolase Lynn Hunti toimetatud esseekogumik, mis koondas 1987. aastal California ülikoolis Berkeleys peetud konverentsi ettekandeid: *The New Cultural History*. Edited with an introduction by Lynn Hunt. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1989. Kümme aasta hiljem ilmus Hunti initsiatiivil uus kogumik, kus vaeti “uue kultuuriajaloo” hetkeseisu kitsamalt ja “kultuurilise pöörde” tähendust laiemalt: V. E. Bonnell, L. Hunt (eds.). *Beyond the Cultural Turn. New Directions in the Study of Society and Culture*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1999; eriti huvitav on koostajate sissejuhatus, mille põhitoon pole enam nii optimistlik kui esimeses kogumikus, vt. V. E. Bonnell, L. Hunt. Introduction. – Samas, lk. 1–32.

⁴ P. Burke. *What is Cultural History?* Polity Press, Cambridge, 2004, lk. 49.

⁵ W. Hardtwig, H.-U. Wehler (Hg.). *Kulturgeschichte Heute*. Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1996; J.-P. Rioux, J.-F. Sirinelli (dirs.). *Pour une histoire culturelle*. Seuil, Paris, 1997.

⁶ Kõige parema pildi kultuuriajaloo hetkeseisust Soomes pakub hiljutine artiklikogumik: K. Immonen, M. Leskelä-Kärki (toim.). *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. SKS, Helsinki (Tietolipas 175), 2001. Kogumiku avab Turu ülikooli kultuuriajaloo professori Kari Immoneni sissejuhatus, mis kannab kõnekat pealkirja “Uusi kulttuurihistoria” (lk. 11–25). Vt. ka A. Ollila. *Kulttuurihistorian houkutus*. – *Historiallinen Aikauskirja* 2003, nr. 1, lk. 42–52.

mise ajalugu.⁷ Sealjuures pole kaugeltki tegemist tavapäraste uurimistemade ammendumise või lihtlabase epateerimissooviga, vaid eesmärgiga anda minevikust mitmeülbalisem pilt ja näidata, et pisiasjadki võivad omada tähtsust.

“Kultuuri” mõistab uus kultuuriajalugu kõige avaramas antropoloogilises tähenduses, mis hõlmab kõiki inimtegevuse tahke ning rõhutab ühiskonna sümboolset, keelelist ja kujutluslikku mõõdet.⁸ Kui varasem ajalookirjutus tundis peamiselt huvi mineviku reaalse vastu, siis uut kultuuriajalugu huvitavad ennekõike nende reaalse tähendused ja tõlgendused, mis vastavas ühiskonnas ringlesid. Inglise medievist Miri Rubin sõnastab selle püüdluse tabavalt: “Kultuuriline pööre ei küsi mitte ainult “Kuidas see tegelikult oli?”, vaid pigem “Kuidas see oli talle või neile?”.”⁹ Samuti seab uus kultuuriajalugu kahtluse alla sotsiaallajaloo juurdunud vastandpaare, nagu eliidikultuur vs. rahvakultuur, tootmine vs. tarbimine, tegelikkus vs. fiktsioon jne.¹⁰

Kuigi tänapäevane kultuuriajalugu nimeb ennast “uueks”, ulatuvad selle juured ajas kaugele. Nagu on näidanud nimekas Ameerika ideedeaaloolane Donald R. Kelley, on kahe-saja-aastane kultuuriajalugu tundnud mitut “uut” lainet, näiteks 19. sajandi alguses, mil plahvatuslikult kasvas nii kultuuriajalooliste uurimuste, loengukursuste kui ka erialaseltside hulk või sama sajandi lõpus, mil peeti maha Methodenstreit kultuuriajaloo ja poliitilise ajaloo vahel.¹¹ Tänapäevani kuuluvad kogu kriitikale

vaatamata uue kultuuriajaloo suurte eeskujude hulka Jacob Burckhardti “Itaalia renessansikultuur” (1860) ja Johan Huizinga “Keskaja sügis” (1919).

Uus kultuuriajalugu on oma palge kujundanud tihedas dialoogis teiste humanitaar- ja sotsiaalteadustega, ennekõike kirjandusteooria ja (kultuuri)antropoloogiaga. Kirjandusteooria on õpetanud kultuuriajaloolasi tähelepanelikumalt lugema tekste, pöörama tähelepanu nende retoorilisele ja keelelisele ülesehitusele. Antropoloogia on seevastu varustanud kultuuriajaloolasi avarama käsitusega kultuurist ja uute küsimustega, mida selle uurimisel esitada.¹² Mõne autori jaoks, nende hulgas ka Peter Burke, ongi uus kultuuriajalugu ja antropoloogiline ajalugu suuresti kattuvad nimetused.

Kokkuvõttes tuleb siiski rõhutada, et uus kultuuriajalugu ei ole midagi konkreetset ja selgepiirilist, pigem on tegemist mugava katusmõistega, mis võtab kokku viimase kahe-kolme kümnendi historiograafilised otsingud. Selle sildi taha on koondunud terve plejaad silmapaistvaid ajaloolasi, kellele on oluline interdistsiplinaarsus ja kes otsivad minevikust ennekõike tähendusi ja kujutlusi. Üks uue kultuuriajaloo juhtfigure, Prantsuse ajaloolane Roger Chartier avaldas hiljuti kõneka pealkirjaga essee “Kas uus kultuuriajalugu on olemas?”, kus ta jõuab samuti järeldusele, et uut kultuuriajalugu ei liida mitte niivõrd ühine metodoloogiline platvorm, kuivõrd ühine vaidluste ja mõttevahetuste ruum, kus kaitsakse mitmemõõtmelist ja refleksiivset ajalugu.¹³

⁷ S. Connor. *Dumbstruck: A Cultural History of Ventriloquism*. Oxford University Press, Oxford, 2000; V. Steele. *The Corset: A Cultural History*. Yale University Press, New Haven, London, 2003; D. M. Friedman. *A Mind of Its Own: A Cultural History of the Penis*. Free Press, New York, 2001; T. W. Laqueur. *Solitary Sex: A Cultural History of Masturbation*. Zone Books, New York, 2003.

⁸ Kultuuri määratlemise kohta vt. W. S. Sewell. *The Concept(s) of Culture*. – V. E. Bonnell, L. Hunt (eds.). *Beyond the Cultural Turn*, lk. 35–61. Vt. ka A. Kuper. *Culture: The Anthropologists' Account*. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2000.

⁹ M. Rubin. *What is Cultural History Now?* – D. Cannadine (ed.). *What is History Now?* Palgrave, Macmillan, Hampshire, New York, 2002, lk. 81.

¹⁰ Vt. ülevaatlilikult: M. Poster. *Cultural History and Postmodernity. Disciplinary Readings and Challenges*. Columbia University Press, New York, 1997, lk. 3–13; P. Burke. *What is Cultural History?*, lk. 74–99.

¹¹ D. R. Kelley. *The Old Cultural History*. – *History of Human Sciences*, kd. 9, nr. 3, 1996, lk. 101–126; vt. ka P. Burke. *Origins of Cultural History*. – P. Burke. *Varieties of Cultural History*. Polity Press, Cambridge, 1997, lk. 1–22.

¹² Kultuuriajaloo ja antropoloogia vahekorrale on pühendatud mitmeid käsitlusi, ülevaatlilikult vt. W. M. Reddy. *Anthropology and the History of Culture*. – L. Kramer, S. Maza (eds.). *A Companion to Western Historical Thought*. Blackwell, Oxford, 2002, lk. 277–296; P. Burke. *What is Cultural History?*, lk. 30–48.

¹³ R. Chartier. *La nouvelle histoire culturelle existe-t-elle?* – *Cahiers du Centre de recherches historiques*, nr. 31, 2003, lk. 13–24. Vt. ka R. Chartier. *Cultural History: Between Practices and Representations*. Polity Press, Cambridge, 1988; G. Noiriel. *L'histoire culturelle aujourd'hui. Entretien avec Roger Chartier*. – *Genèses* 1994, nr. 15, lk. 115–129; *Post Scriptum*, ili dvatatz' let spustja (otvety Rože Šartje na voprosy redaktzjij “NLO”). – *Novoe literaturnoe obozrenie* 2004, nr. 66, lk. 48–54; J. Hakapää. *Roger Chartier and the new cultural history*. – *Carnival. Journal of the International Students of History*, kd. 2, 2000, lk. 14–17.

*

Uue kultuuriajaloo tuntumaid esindajaid tänapäeval on kahtlemata Cambridge'i ülikooli kultuuriajaloo professor Peter Burke (sünd. 1937).¹⁴ Kuigi Burke'i käsitlemine kitsalt uue kultuuriajaloo raamides on mõnevõrra kitsendav, siis on vaieldamatult nii tema empiirilised kui ka teoreetilised uurimused aidanud kõige enam kujundada selle historiograafilise suuna ilmet.

Otseselt kultuuriajaloo võimaluste vaatlusele on Burke pühendanud kaks raamatut, 1997. aastal ilmunud esseekogumiku "Kultuuriajaloo mitmekesisus", kust pärineb ka käesolev eestindatud essee, ning tänavu suvel ilmunud ülevaateose "Mis on kultuuriajalugu?".¹⁵ Burke on aga äärmiselt viljakas ajaloolane, kelle huvid ei tunne erialaseid ega keelelisi piire. Tema senine kirjanduslik pärand hõlmab üle paarikümne raamatu ja paarisaja artikli, mida on tõlgitud ligemale kolmekümnesse keelde. Taotlemata ammendavat ülevaadet kõigist Burke'i töödest, püüan järgnevas põgusalt peatuda viiel olulisemal uurimisvaldkonnal, mis on Burke'i läbi aegade lähemalt köitnud: Itaalia renessanss, varauusaegne rahvakultuur, keel ja kommunikatsioon, visuaalkultuur, historiograafia ja ajaloooteoria.

Peter Burke alustas oma teadlasekarjääri Itaalia renessansi uurijana. Pärast esimesi töid renessansi ajalookirjutuse kohta¹⁶ avaldas ta 1972. aastal mahuka monograafia Itaalia renessansikultuurist, mida võib käsitleda katsena kirjutada kultuuri sotsiaaliajalugu (ja soovina distantseeruda seeläbi oma suurest eeskujust, Jacob

Burkhardti "Itaalia renessansikultuurist", mis sotsiaalsetest küsimustest eriti ei huvitu). Raamat annab panoraamse ülevaate kaunite kunstide funktsioonist ja toimumisest varauusaegses Itaalia ühiskonnas, peatudes viimases osas ka renessansi inimeste üldisel maailmapildil. Sellest teosest on Burke üllitanud hiljem mitu ümbertöötatud ja uue pealkirjaga versiooni, mis peegeldavad kõnekalt tema huvide arenguid renessansi uuringutes.¹⁷ Huvide arengust annab samuti tunnistust tema 1987. aastal ilmunud esseekogumik "Varauusaegse Itaalia ajalooline antropoloogia", mis ühest küljest kajastab autori pööret sotsioloogiast antropoloogiasse ning teisest küljest annab tunnistust tema kasvavast huvist kommunikatsiooniajaloo vastu.¹⁸ Viimasel ajal on Burke aga ülepea loobunud renessansi sidumisest ainuüksi varauusaegse Itaaliaga ning toonitab erinevate "renessansside" tähtsust Euroopa ajaloos üldiselt ning osutab sarnastele nähtustele nii väljaspool Itaaliat kui ka väljaspool Euroopat. 1998. aastal ilmus Burke'ilt raamat pealkirjaga "Euroopa renessanss: keskused ja perifeeriad", mis võtab kokku tema tänased arusaamad renessansi(de) ajaloost.¹⁹

Oma esimestes uurimustes keskendus Burke esmajoones sotsiaalse eliidi ja tema kultuuri uurimisele. Sellest kõneleb kõige selgemini 1974. aastal ilmunud võrdlev-prosopograafiline uurimus Amsterdami ja Veneetsia eliidist 17. sajandil.²⁰ Seda silmatorkavam on Burke'i pööre 1970. aastatel eliidikultuuri uurimisest rahvakultuuri uurimisse. See ei olnud pelgalt Burke'i isiklik valik, vaid rahvakultuuri ajalugu köitis sel kümnendil paljude tema põlvkonna ajaloolaste tähelepanu. Soovides esialgu uurida varauus-

¹⁴ Kõige parema ülevaate Burke'i elukäigust ja huvidest saab pikast intervjuust, mille ta andis oma brasiillanast abikaasale, vt. M. L. G. Pallares-Burke. *The New History. Confessions and Conversations*. Polity Press, Cambridge, 2002, lk. 129–157. Vt. ka E. Domańska. *Encounters. Philosophy of History after Postmodernism*. University Press of Virginia, Charlottesville, London, 1998, lk. 211–233; D. Snowman. Peter Burke. – *History Today*, kd. 49, nr. 4, 1999, lk. 25–27; P. C. Adamo. Burke, Peter. – K. Boyd (ed.). *Encyclopedia of Historians and Historical Writing*. Kd. 1. Fitzroy Dearborn, London, Chicago, 1999, lk. 152–154.

¹⁵ P. Burke. *Varieties of Cultural History*; P. Burke. *What is Cultural History?*

¹⁶ P. Burke. *The Renaissance Sense of the Past, 1400–1450*. *Documents of Modern History*. Edward Arnold, London, 1970.

¹⁷ P. Burke. *Culture and Society in Renaissance Italy, 1420–1540*. B. T. Batsford Ltd., London, 1972; P. Burke. *Tradition and Innovation in Renaissance Italy: A Sociological Approach*. Rev. ed. William Collins, London, New York, 1974; P. Burke. *The Italian Renaissance: Culture and Society in Italy*. Rev. 2nd ed. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999. Vt. ka P. Burke. *The Renaissance*. Macmillan, London; St. Martin's, New York, 1987; 2nd ed., 1997.

¹⁸ P. Burke. *The Historical Anthropology of Early Modern Italy. Essays on Perception and Communication*. Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

¹⁹ P. Burke. *The European Renaissance: Centres and Peripheries*. Blackwell, Cambridge, 1998.

²⁰ P. Burke. *Venice and Amsterdam. A Study of Seventeenth-Century Elites*. Temple Smith, London, 1974. 2nd ed. Polity, Cambridge, 1994.

aegse Itaalia rahvakultuuri, kasvas Burke'i haare uurimistöö käigus oluliselt, nii et 1978. aastal nägi ilmavalgust põhjalik monograafia varauusaegse Euroopa rahvakultuurist.²¹ Selles on rikkaliku allikmaterjali põhjal püütud määratleda rahvakultuuri olemust, selle struktuure ja arenguid ajavahemikus 1500–1800. Pärast esimese entusiasmi vaibumist on Burke mõneski osas ümber hinnanud oma algseid arusaame rahvakultuuri ajaloo (loobudes s. h. rahva-ja eliidikultuuri liiga selgest vastandamisest), eitamata sealjuures selle valdkonna avastamise ja uurimise põhjapanevat tähtsust.²²

Burke'i teaduslikest ettevõtmistest kõige ambitsioonikam on kahtlemata tema soov kirjutada sotsiaalse suhtlemise ajalugu. Burke'i enda sõnusti pärineb tema huvi sotsiolingvistika vastu 1970. aastatest, mil ühtlasi sündis plaan lülitada keel kultuuri- ja sotsiaalaialoo uurimisvaldkonda. Täna on Burke üks või kollektiivselt avaldanud terve rea silmapaistvaid uurimusi kommunikatsiooniala koikvõimalikest tahkudest. Siia kuuluvad koos varalahkunud kolleegi Roy Porteriga (1946–2002) kahasse koostatud kolm esinduslikku koguteost keele sotsiaalaiala, viiest esseest koosnev autori-kogumik "Vestluskunst" (1993), monograafia "Teadmiste sotsiaalaiala. Gutenbergist Diderot'ni" (2000), mis käsitleb teadmiste õpetamist, institueerimist, geograafilist levikut, süstematiseerimist, kontrollimist, müümist ja omandamist varauusaegses Euroopas, ja viimati ilmunud "Meedia sotsiaalaiala. Gutenbergist Internetini" (2002), mis valmis koostöös nimeka Inglise sotsiaalaialoolase Asa Briggsiga.²³

Oma töodes teabevahetuse ajaloost on Burke tihtipeale rõhutanud visuaalse kommunikatsiooni tähtsust mineviku ühiskondades.

Sarnaselt mitme teise oma põlvkonna ajaloolasega on Burke viimasel paaril kümnendil toonitanud pildiliste allikate suuri võimalusi ajaloolase töös ja andnud ise olulise panuse Euroopa varauusaaja visuaalkultuuri uurimisse. Ühes kolme kolleegiga asutas ta 1995. aastal Londoni kirjastuse "Reaktion Book" juures uue raamatusarja "Picturing History", mille eesmärgiks on edendada ajalookirjutust, kus pildidel on tekstidega võrreldes samaväärne tähtsus. Täna on sarjas ilmunud 24 raamatut, nende seas Burke'i enda metodoloogiline uurimus piltide kasutamisevõimalustest ajalooallikatenä.²⁴ Kuigi pilte on allikatenä kasutatud pea igas Burke'i raamatus, tugineb nendele kõige ulatuslikumalt tema 1992. aastal ilmunud monograafia "Louis XIV fabritseerimine".²⁵ Selles analüüsib Burke "päikesekuninga" erinevaid esitusi tema kaasajal, olgu siis tegemist kivist, pronksist, vahast või maalitud portreedega või näidendites, poemides, ballettides ja õukonnarituaalides levitatud kuninglike kujutuspildidega. Oma loomult kuulub seegi raamat kommunikatsiooniala valdkonda, nagu Burke seda ise sõnastab: "Selle uurimuse eesmärgi võib võtta kokku ühe tänapäeva kommunikatsiooniala analüütiku vormelil kasutades kui katset välja selgitada, kes ütles mida Louis XIV kohta kellele, läbi milliste kanalite ja koodide, millises kontekstis, milliste kavatsustega ja millise mõjuga."²⁶

Kui eespool kirjeldatud uurimisvaldkonnad on Burke'i tähelepanu köitnud ennekõike erinevatel ajaperioodidel, siis huvi historiograafiliste ja ajaloo teoreetiliste küsimuste vastu sõnastab punase niidina kogu tema loomingut. Juba oma doktoritöö teemaks Oxfordis valis Burke ajalookirjutuse uued suunad varauusaegses Euroopas (1500–1700), kuigi see ambitsioonikas töö jäi

²¹ P. Burke. *Popular Culture in Early Modern Europe*. Temple Smith, London, 1978. Rev. ed., Scholar Press, Aldershot, 1994.

²² Vt. nt. P. Burke. The "Discovery" of Popular Culture. – R. Samuel (ed. by). *People's History and Socialist Theory*. Routledge and Kegan Paul, London, 1981, lk. 216–221; P. Burke. What is History of Popular Culture? – J. Gardiner (ed. by). *What is History Today...?*. Humanities Press, Atlantic Highlands, 1988, lk. 121–123; P. Burke. *Popular Culture Reconsidered*. – G. Jaritz (Hg.). *Mensch und Objekt im Mittelalter und in der frühen Neuzeit: Leben–Alltag–Kultur*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien (Veröffentlichungen des Instituts für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit, 13), 1990, lk. 181–191.

²³ P. Burke, R. Porter (eds.). *The Social History of Language*. Cambridge University Press, Cambridge, 1987; P. Burke, R. Porter (eds.). *Language, Self, and Society. A Social History of Language*. Polity Press, Cambridge, 1991; P. Burke, R. Porter (eds.). *Languages and Jargons. Contributions to a Social History of Language*. Polity Press, Cambridge, 1995; P. Burke. *The Art of Conversation*. Cornell University Press, Ithaca, New York, 1993; P. Burke. *A Social History of Knowledge. From Gutenberg to Diderot*. Polity Press, Cambridge, 2000; A. Briggs, P. Burke. *A Social History of the Media. From Gutenberg to the Internet*. Polity Press, Cambridge, 2002.

²⁴ P. Burke. *Eyewitnessing. The Uses of Images as Historical Evidence*. Reaktion Books, London, 2001.

²⁵ P. Burke. *The Fabrication of Louis XIV*. Yale University Press, New Haven, London, 1992.

²⁶ Samas, lk. 13.

lõpetamata seoses kutsega asuda õpetama vastasustatud Sussexi ülikoolis, kuhu ta jäi pidama 16 aastaks (1962–1978).

Burke'i esialgne historiograafiline inspiratsiooniallikas oli *Annales*'i ajalookoolkond Prantsusmaal, mille tööde tutvustamisele aitas ta Inglismaal oluliselt kaasa.²⁷ Kuigi Burke on tunnistanud, et tal ei õnnestunud saavutada prantsuse kolleegidega isiklikku lähedust, loeb ta siiski tänini oma suuremateks eeskujudeks Lucien Febvre'i, Fernand Braudeli ja Emmanuel Le Roy Ladurie töid. Burke'i sulest pärineb üks tänaseni paremaid lühiülevaateid *Annales*'i koolkonna ajaloo, mis valmis koolkonna 70. juubeliks (1989) ja kannab kõnekat pealkirja "Prantsuse ajaloo teaduslik revolutsioon" (alusiooniga samal aastal tähistatud Prantsuse revolutsiooni 200. juubelile).²⁸ Kui aga Briti Akadeemia tähistas paari aasta eest oma sajandat aastapäeva, siis telliti just Peter Burke'ilt koguteos, mis pidi andma ülevaate inglise ajalookirjutuse arengutest 20. sajandil.²⁹ Burke'i historiograafilised huvid ulatuvad aga Euroopast kaugemalegi, nagu näitab tema hiljutine katse sõnastada Lääne ajalookirjutuse eripära globaalses kontekstis.³⁰

Algusest peale on Burke'i kirjatöid iseloomustanud interdistsiplinaarne suunitlus, neisse on alati piktitud viiteid ja vihjeid teistele humanitaar- ja sotsiaalteadustele. Üleskutsena dialoogile ajaloo ja sotsiaalteaduste vahel võib käsitleda tema 1980. aastal ilmunud raamatut "Sotsioloogia ja ajalugu", millest tosin aastat hiljem valmis

teine, ümbertöötatud trükk pealkirjaga "Ajalugu ja ühiskonnateooria".³¹ Burke on ajaloolane, kellele meeldib töötada ajaloo teaduse eesliinil, tema esseedest ja raamatutest saab alati aimu, kuhu suunas ajalookirjutus on liikumas. Selle huvi ühe väljendusena ilmus 1991. aastal Burke'i toimetatud kümne nimeka ajaloolase koguteos "Ajalookirjutuse uued perspektiivid", mis pole tänaseni minetanud oma aktuaalsust.³²

Sellest pikast ja visandlikust ülevaatest peaks nähtuma Peter Burke'i huvide mitmekesisus, millel ei puudu siiski oma ühtsus – soov pidevalt avardada "ajaloolase territooriumi" (E. Le Roy Ladurie termin) ja reflekteerida enda ning oma kolleegide töid.

Marek Tamm

(1973)

Lõpetanud Tartu Ülikooli ajaloo osakonna (1998). Magistrikraadi kaitsnud Pariisis *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*'is (1999). TÜ ja EHESS-i ajaloodoktorant. Ajakirja *Vikerkaar* ja kirjastuse Varrak toimetaja, kultuuriteaduste lektor Eesti Humanitaarinstituudis. Peamised uurimisvaldkonnad: Eesti ja Euroopa ajalugu 12.–13. sajandil, ajalookirjutuse ajalugu ja teooria.

²⁷ Burke'i toimetamisel ilmus 1970-ndate alguses kaks tõlkeantoloogiat: esimene tutvustas varauusaja Euroopat käsitlevaid artikleid, mis olid ilmunud "Annales'i" veergudel, ja teine *Annales*'i koolkonna ühe asutaja, Lucien Febvre'i kirjatöid: P. Burke (ed.). *Economy and Society in Early Modern Europe*. Essays from the Annales. Routledge and Kegan Paul, London, 1972; P. Burke (ed.). *A New Kind of History*. From the Writings of Febvre. Routledge and Kegan Paul, London, 1973.

²⁸ P. Burke. *The French Historical Revolution*. The Annales School, 1929–89. Polity Press, Cambridge, 1990. Vt. ka P. Burke. [Témoignage étranger]. – F. Bédarida (dir.). *L'histoire et le métier d'historien en France 1945–1995*. Éditions de la MSH, Paris, 1995, lk. 398–400; P. Burke. *The Annales*, Braudel and Historical Sociology. – G. Delanty, E. F. Isin (eds.). *Handbook of Historical Sociology*, lk. 58–64.

²⁹ P. Burke (ed.). *History and Historians in the Twentieth Century*. Oxford University Press, Oxford, 2002. Oma enda panuses kogumikku ("Historiography and Philosophy of History", lk. 230–249), kurdab Burke m.h. inglise ajalookirjutuse teooriavaenulikkuse üle, mis on hakanud murduma alles viimastel aastatel.

³⁰ P. Burke. *Western Historical Thinking in a Global Perspective* – 10 Thesis. – J. Rüsen (ed.). *Western Historical Thinking*. An Intercultural Debate. Berghahn Books, New York, Oxford, 2002, lk. 15–30. Burke'i teesidele järgnevad paljude nimekate ajaloolaste ja ajaloo teoreetikute kommentaarid, mitmed neist võrdlemisi kriitilised.

³¹ P. Burke. *Sociology and History*. Allen and Unwin, London, 1980; P. Burke. *History and Social Theory*. Polity Press, Cambridge, 1992.

³² P. Burke (ed. by). *New Perspectives on Historical Writing*. Polity Press, Cambridge, 1991. Raamatust valmis 10 aastat hiljem teine trükk, mis sisaldab koostaja mõningaid olulisi täiendusi: P. Burke (ed. by). *New Perspectives on Historical Writing*. Second Edition. The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania, 2001.